

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ  
ННІ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

**Проректор з науково-педагогічної роботи  
та розвитку**

Національного університету біоресурсів і  
природокористування України, професор,  
академік НААН України

 С. М. Кваша

\_\_\_\_\_ 2022 р.

**РОЗЕЛІАНУТО І СХВАЛЕНО**

на засіданні вченої ради ННІ лісового і  
садово-паркового господарства

Протокол № 9 від 29.05. 2022 р.

Директор  П. І. Лакида

на засіданні кафедри ландшафтної  
архітектури та фітодизайну

Протокол № 12 від 06.05. 2022 р.

Завідувачка кафедри

 О. В. Колесніченко

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 20 АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 206 САДОВО-ПАРКОВЕ ГОСПОДАРСТВО

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ) РІВЕНЬ

КАФЕДРА ЛАНДШАФТНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ФІТОДИЗАЙНУ

РОЗРОБНИК: доктор біологічних наук, професор,  
Попович Сергій Юрійович

**Київ – 2022**

**1. Опис навчальної дисципліни  
«ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»**

<b>Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</b>		
Галузь знань	20 «Аграрні науки та продовольство»	
Освітньо-науковий рівень	третій	
Освітній ступінь	доктор філософії	
Спеціальність	206 «Садово-паркове господарство»	
Освітньо-наукова програма	Садово-паркове господарство	
<b>Характеристика навчальної дисципліни</b>		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота)	не передбачено	
Форма контролю	екзамен	
<b>Показник навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання</b>		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	1
Семестр	3	1
Лекційні заняття	20 год.	20 год.
Практичні, семінарські заняття	20 год.	20 год.
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	110 год.	110 год.
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	4 год.

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»

**Мета** – це професійна підготовка аспірантів у галузі садово-паркового господарства, які зможуть працювати в установах природно-заповідного фонду, зокрема штучних заповідних парків, а також у вищих навчальних закладах відповідного спрямування.

**Завданнями** навчальної дисципліни «Заповідне паркознавство» є: надання аспірантам теоретичних і практичних знань, вироблення у них професійної потреби щодо необхідності науково обґрунтованого покращання екостану парків, створення географічно репрезентативної мережі заповідних парків; усвідомлення необхідності переходу на збалансоване співвідношення їх земель з іншими категоріями міських земель; закріплення стереотипу пріоритетності збереження біотичного та ландшафтного різноманіття парків, уявлення організації системи їхнього екомоніторингу та екоконтролю, підвищення рівня екологічної та природоохоронної свідомості молодих вчених-паркознавців.

У результаті вивчення навчальної дисципліни **здобувач повинен:**

**знати:** етапи історичного розвитку заповідного паркознавства; сучасний стан вітчизняних заповідних парків; міжнародні та національні класифікації парків; процедуру створення штучних заповідних парків; систему їхнього управління; чинне законодавство про природно-заповідний фонд; структурно-функціональну організацію штучних заповідних парків; їхню сучасну мережу та географію, засоби збереження, збагачення, відтворення та використання зелених насаджень парків.

**уміти:** застосувати знання в професійній науковій, природоохоронній та освітній діяльності; визначати наукову цінність біорізноманіття штучних заповідних парків; обґрунтовувати створення парків; володіти методами їхнього проектування; встановлювати режими збереження заповідних паркових екосистем; оцінювати вплив антропогенних факторів на паркові території; організувати громадський екоконтроль; проводити наукові дослідження в заповідних паркових екосистемах; організовувати у заповідних парках екоосвітню, просвітню та рекреаційну діяльність.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування в здобувачів наукового ступеня доктора філософії **компетентностей** (та їх складових):

### **загальних:**

ЗК02. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

### **спеціальних:**

СК02. Здатність визначати передумови застосування раціональної методики польових і лабораторних експериментів, конкретних методів дослідження садово-паркових культурфітоценозів.

СК04. Здатність обробляти отримані експериментальні дані, застосовувати методи статистичного аналізу даних, перевіряти статистичні гіпотези.

СК05. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

СК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері садово-паркового господарства, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК08. Здатність аналізувати, оцінювати і прогнозувати сучасний стан і тенденції розвитку технологій садово-паркового господарства.

### **Програмні результати навчання**

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен досягнути таких результатів навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з садово-паркового господарства і на межі галузей знань.

РН02. Мати дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень садово-паркового господарства, отримання нових знань та/або здійснення інновації, зокрема, для формування пропозицій фінансування дослідницьких проєктів, реєстрації інтелектуальної власності.

РН05. Глибоко розуміти та використовувати основні принципи і методи аграрних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері садово-паркового господарства й у викладацькій практиці.

РН06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати наукових досліджень, наукові та прикладні проблеми садово-паркового господарства державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН08. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з садово-паркового господарства та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм академічної етики, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

**Міждисциплінарні зв'язки** (місце у структурно-логічній схемі вивчення компонент освітньо-наукової програми «Садово-паркове господарство» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 206 «Садово-паркове господарство»). Навчальна дисципліна «Заповідне паркознавство» є вибірковою навчальною дисципліною та розглядає питання, суміжні з проблематикою інших дисциплін освітньо-наукової програми «Садово-паркове господарство» («Наукові основи досліджень садово-паркового господарства», «Формування, функціонування та збереження ландшафтних об'єктів», «Фітомеліорація», «Фітодизайнологія», «Сучасна

таксономія, інтродукція та селекція деревних рослин», «Оздоровлення та реабілітація деревних рослин» та інші).

Основними організаційними формами вивчення дисципліни «Заповідне паркознавство» є: лекції, практичні заняття, самостійна робота та контрольні заходи – презентації, тести, екзамен.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння аспірантами навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Вона передбачає опрацювання монографій, наукових статей, матеріалів професійних форумів та інших наукових праць, підручників, навчальних і методичних посібників, вивчення та ознайомлення з положеннями законодавчих та інших нормативно-правових актів, матеріалів, отриманих засобами інформаційних технологій тощо.

Екзамен є підсумковою формою контролю засвоєння знань і формування вмінь, передбачених внаслідок вивчення дисципліни.

**Форма підсумкового контролю** – оцінка за результатами поточного та підсумкового контролю.

### 3. Програма та структура навчальної дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього			
л		пр	ср	л		пр	ср	
<b>Тема 1.</b> Сутність та історія заповідного паркознавства.	19	2	2	15	19	2	2	15
<b>Тема 2.</b> Класифікації, мережі та охорона біорізноманіття заповідних парків.	28	4	4	20	28	4	4	20
<b>Тема 3.</b> Паркова фітоценологія.	28	4	4	20	28	4	4	20
<b>Тема 4.</b> Проектна організація заповідних парків.	23	4	4	15	23	4	4	15
<b>Тема 5.</b> Визначні ботанічні сади та дендропарки світу та України.	26	4	2	20	26	4	2	20
<b>Тема 6.</b> Визначні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва і зоопарки світу та України.	26	2	4	20	26	2	4	20
Усього годин	150	20	20	110	150	20	20	110

### 4. Теми практичних занять з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ. Історія заповідного паркознавства в Україні	4
2	Класифікації, мережі та охорона біорізноманіття заповідних парків стійких рослинних угруповань в урбогенному середовищі	4

3	Класифікації, структура та стан збереження заповідних паркових фітоценозів міста Києва	4
6	Правове поле та наукові підходи до проектної організації заповідних парків	4
7	Територіально-ландшафтна організація визначних ботанічних садів, дендрологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та зоологічних парків світу та України	4
	Разом	20

### 5. Самостійна робота під керівництвом НПП з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вітчизняна та міжнародна правова база щодо парків природоохоронного призначення	11
2.	Історичні віхи природоохоронного паркобудівництва у світі	11
3.	Світова паркова спадщина у цифрах	11
4.	Характеристика 10 найвизначніших ботанічних садів світу	11
5.	Огляд наукової літератури у сфері вітчизняного та зарубіжного заповідного паркознавства	11
6.	Рослинність заповідних парків Українського Полісся та зони широколистяних лісів України	11
7.	Рослинність заповідних парків Лісостепу України	11
8.	Рослинність заповідних парків Степу України	11
9.	Рослинність заповідних парків Українських Карпат і Кримських гір	11
10.	Огляд наукової літератури у сфері вітчизняної та зарубіжної паркової фітоценології	11
	<b>Разом</b>	<b>110</b>

### 6. Анотації тем навчальної дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»

#### Тема 1. Сутність та історія заповідного паркознавства

Мета, об'єкти, предмет, основні завдання, основоположні поняття заповідного паркознавства. Структура природно-заповідної галузі. Основні періоди історії заповідного паркознавства. Роль влади, вчених та громад в історії заповідного паркознавства. Головні історичні постаті заповідного паркознавства.

Питання для самопідготовки за темою 1

1. Які є аспекти паркознавства та що вони відображають?
2. Особливості і відмінні риси паркобудівництва у XVIII і XIX століттях.

3. Ким уперше було наголошено на необхідності формування мережі заповідних об'єктів на основі історико-географічного підходу?
4. Завдяки зусиллям якого вченого була розпочата підготовка фундаментальної тритомної монографії «Дендрофлора України»? Охарактеризувати видання.
5. Кому належить розробка нової комплексної шкали для оцінки наслідків акліматизації деревних видів рослин у ботанічних садах? Описати шкалу.
6. Охарактеризуйте паркобудівничу роль Д. Мак-Клера і Л. І. Рубцова, перелічіть книги І. Д. Родічкіна.
7. Завдяки кому був заснований дендрологічний парк «Тростянець», що на Чернігівщині? Особливості створення.
8. Хто створив дендрологічний парк у селі Устимівка? Особливості створення.
9. Кому належить заслуга створення зоологічного та дендрологічного парків у Асканії-Новій? Особливості створення.
10. У яких державних документах означені напрями наукових досліджень у галузі заповідного паркознавства?

## **Тема 2. Класифікації, мережі та охорона біорізноманіття заповідних парків**

Класифікації садово-паркових об'єктів. Класифікація ботанічних садів. Категорії мереж штучних заповідних парків. Методи збереження біорізноманіття у штучних заповідних парках. Екоконтроль штучно створених об'єктів природно-заповідного фонду. Дендросозологічний напрям у заповідному паркознавстві. Созологічна фітоценодизайнологія – прикладна основа заповідного паркознавства.

Питання для самопідготовки за темою 2

1. Назвіть основні типи ботанічних садів світу, їх головні завдання.
2. На які типи поділяють парки залежно від їх функціонального призначення?
3. Дайте характеристики підтипів парків, які виділяються за соціальними та природними компонентами.
4. Яке правове поле наукових об'єктів, що становлять наукове надбання?
5. Яка кількість наукових об'єктів штучного природно-заповідного фонду, що становлять національне надбання, занесена до відповідного Державного реєстру України?
6. Які основні методи, форми чи механізми збереження біорізноманіття? Яка мета збереження біорізноманіття *in situ* та *ex situ*?
7. Охарактеризуйте найпоширеніший і ефективніший засіб зберігання рослинного матеріалу *ex situ*?
8. Яких основних вимог і принципів потрібно дотримуватися під час проведення заходів щодо охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу?

9. Охарактеризуйте види відповідальності за екологічне правопорушення.

10. Перелічіть документи, які перевіряються в установах штучних об'єктів природно-заповідного фонду України.

### **Тема 3. Паркова фітоценологія**

Сутність загальної фітоценології: об'єкт і предмет. Фітоценологія як наука. Специфіка паркової фітоценології. Структурна організація паркового фітоценозу. Функціональна організація паркового фітоценозу. Динаміка паркової рослинності. Методи досліджень паркової рослинності. Класифікація та ординація паркової рослинності. Корінна рослинність – фітоценотична основа старовинних парків. Сучасний рослинний покрив та флора старовинних парків. Дендросозологічна репрезентативність. Фітоценологічні школи.

Питання для самопідготовки за темою 3

1. Охарактеризуйте фітоценотипи Л. Г. Раменського.
2. Дайте визначення життєвих форм за К. Раункієром.
3. Дайте визначення пологів за В. М. Сукачовим.
4. За якими параметрами визначають площу фітоценозу?
5. Дайте визначення зоогенним, фітогенним, мікогенним та мікробогенним флуктуаціям.
6. Дайте визначення ексекаційних, фенісекціальних, пасквальних та рекреаційних змін.
7. Яким шляхом протікають процеси лісовідновлення? Чим обумовлені лісовідновні демутації?
8. Для якого типу парків можна використовувати порівняльно-фітоценотичний метод?
9. Назвіть основні положення паркової фітоценології за В. П. Кучерявим.
10. Які існують методики штучного відновлення у парках первинних типів природної рослинності?

### **Тема 4. Проектна організація заповідних парків**

Правові основи проектування територій штучних заповідних парків. Структура проектів створення та організації територій штучних заповідних парків. Функціональне зонування територій штучних заповідних парків.. Режими збереження територій штучних заповідних парків та зелених насаджень у них. Менеджмент парків територій штучних заповідних парків.

Питання для самопідготовки за темою 4

1. На що потрібно акцентувати увагу у першому розділі методичних рекомендацій щодо проектів організації територій штучних заповідних парків?
2. Із яких частин має складатися другий розділ проекту організації територій штучних заповідних парків?
3. Які дані включає характеристика екологічного та санітарного стану території штучного заповідного парку?



4. Який розділ пояснювальної записки проєкту організації території штучного заповідного парку вважається одним із найголовніших?
5. Чим забезпечується контроль за додержанням режиму у штучних заповідних парках?
6. Охарактеризуйте функціональні зони Кременецького ботанічного саду.
7. Охарактеризуйте проєкт організації ботанічного саду НУБіП України.
8. Які функціональні зони відповідно до Закону України “Про природно-заповідний фонд України” виділяють у ботанічних садах, дендрологічних парках і парках-пам’ятках садово-паркового мистецтва?
9. Які функціональні зони відповідно до Закону України “Про природно-заповідний фонд України” виділяють у зоологічному парку?
10. Наведіть стислі характеристики функціональних зон штучних об’єктів природно-заповідного фонду України.

### **Тема 5. Визначні ботанічні сади та дендропарки світу та України**

Визначні ботанічні сади світу окремо за континентами. Визначні ботанічні сади України, сучасна мережа. Ботанічна наукова цінність колекцій України. Характеристика визначних колекцій фіторізноманіття ботанічних садів України. Визначні дендропарки та дендрарії світу. Визначні дендропарки України, їхня сучасна мережа. Дендрологічна наукова цінність колекцій України. Характеристика визначних колекцій дендрорізноманіття дендрологічних парків України.

Питання для самопідготовки за темою 5

1. Яка дендрологічна цінність ботанічного саду Ганноверу, що таке «чортове дерево»?
2. На які зони розділений Пекінський ботанічний сад? Яка особлива визначна пам’ятка знаходиться у Пекінському ботанічному саду?
3. Що є основою ботанічного саду Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова? Який ботанічний сад є найстарішим у Росії?
4. Який ботанічний сад у Центральній Європі має найбільшу площу й найбагатші колекції рослин? Охарактеризуйте.
5. В якому із ботанічних садів щоосені організовується виставка «Бал хризантем»? Охарактеризуйте це свято.
6. Чим знаменитий ботанічний сад ім. О. В. Фоміна? Охарактеризуйте його колекції.
7. Розкажіть історію ботанічного саду НУБіП України. Охарактеризуйте його колекції.
8. Кому з учених належить ідея і план будівництва НБС ім. М.М. Гришка НАН України? Охарактеризуйте його колекції.
9. Ким був заснований Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України? Охарактеризуйте його колекції.

10. Охарактеризуйте дендрологічний парк «Асканія-Нова» біосферного заповідника «Асканія-Нова» імені Ф. Е. Фальц-Фейна.

### **Тема 6. Визначні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва і зоопарки світу та України**

Визначні зразки садово-паркового мистецтва світу. Визначні зразки садово-паркового мистецтва України, їхня сучасна мережа. Старовинні парки України та їхня комплексна цінність. Визначні зоопарки світу. Визначні зоопарки України, їхня сучасна мережа. Старовинні зоологічні парки та їхня комплексна цінність. Ландшафтно-планувальна організація зоологічних парків України.

Питання для самопідготовки за темою 6

1. Які визначні зразки садово-паркового мистецтва у складі чудес світу.
2. Перелічіть старовинні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України.
3. Охарактеризуйте найстаріший парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва України.
4. Охарактеризуйте наймолодший парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва України.
5. Скільки представників фауни нині зберігається у зоологічних парках світу?
6. Чим цінний Харківський зоологічний парк? Охарактеризуйте колекції.
7. Охарактеризуйте історію створення Київського зоологічного парку.
8. Який із зоологічних парків України має найвагоміше міжнародне значення?
9. У котрому із зоологічних парків України охороняється найбільше раритетних видів тварин?
10. В якому зоопарку є ділянка природного лісу із заповідним урочищем?

### **7. Індивідуальна робота з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»**

Індивідуальні завдання для проміжного контролю знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії денної та заочної форм навчання спеціальності «Садово-паркове господарство» з дисципліни «Заповідне паркознавство» виконують згідно з навчальним планом.

Метою виконання індивідуального завдання є закріплення і систематизація отриманих знань у процесі самостійної підготовки у міжсесійний період.

Правильна організація роботи здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії має вирішальне значення для успішного виконання ним навчального плану.

Здобувач повинен:

- прослухати і засвоїти курс лекцій, вивчити теоретичний матеріал;
- ознайомитися з законодавчою і нормативно-правовою базою,

монографіями, підручниками, навчальними посібниками, які рекомендовано до опанування;

- виконати у міжсесійний період отримане індивідуальне завдання і подати його в установлений термін для перевірки науково-педагогічному працівнику.

Індивідуальні завдання для проміжного контролю знань містять теоретичні питання, які включають всі теми відповідно до розробленої програми навчальної дисципліни, а також практичне завдання (варіант конкретного практичного завдання).

Варіанти теоретичних і практичних завдань задаються науково-педагогічним працівником. Індивідуальний характер завдання для кожного аспіранта забезпечується різними комбінаціями теоретичних і практичних завдань.

Для висвітлення теоретичних завдань аспіранти повинні використовувати правові документи, методично-інструктивні матеріали, монографічну літературу, офіційні статистичні дані, аналітичну інформацію про природно-заповідний фонд та сучасну мережу парків України.

Виконання здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії індивідуального завдання передбачає застосування методик розрахунку показників, їх детальні цифрові обчислення з текстовими поясненнями і висновками; підготовку на основі проведених розрахунків аналітичного огляду про стан штучних заповідних парків України, детального моніторингу динаміки їхньої мережі залежно від політики і стратегії розвитку природно-заповідної справи та паркобудівництва.

Оформлення індивідуальних завдань здійснюється відповідно до вимог вищої школи, а результати виконання поданого на перевірку індивідуального завдання відображаються записом «зараховано» або «не зараховано».

## **8. Форми контролю з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»**

**1. Поточний контроль знань аспірантів денної та заочної форм навчання з дисципліни «Заповідне паркознавство» проводиться у формах:**

- 1) усне опитування на практичних заняттях;
- 2) виконання поточних контрольних робіт;
- 3) захист індивідуального завдання;
- 4) бліц-опитування.

Основною формою поточного контролю знань є проведення модульних контрольних тестових робіт. За їх результатами виводиться основна оцінка, яка переводиться у рейтингові бали. До них додаються бали за усні знання по кожному змістовому модулю.

2. Контроль засвоєння матеріалу за тестовими технологіями.
3. Підсумковий контроль у формі:

– письмового заліку - для слухачів *денної та заочної форм навчання*. Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Заповідне паркознавство» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової:

Тема 1 (поточне опитування та тестування)	Тема 2 (підсумкова оцінка за ІНДЗ)	ІЗ	Екзамен	Усього
<b>40 балів</b>	<b>20 балів</b>	<b>10 балів</b>	<b>30 балів</b>	<b>100 балів</b>

Оцінка рівня отриманих теоретичних знань та практичних навичок за шкалою університету здійснюється на основі системи контролю знань і передбачає стимулювання систематичної, ритмічної самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, підвищення об'єктивності оцінки їхніх знань, визначення рейтингу аспірантів, запровадження здорової конкуренції між ними у навчанні та розвитку творчих здібностей.

### **9. Контрольні питання з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»**

Наводимо перелік питань, які винесено на екзамен.

1. Які є аспекти паркознавства та що вони відображають?
2. Що є об'єктом і предметом заповідного паркознавства?
3. Що є метою та основним завданням заповідного паркознавства?
4. У яких державних документах означені напрями наукових досліджень у галузі заповідного паркознавства?
5. Дайте визначення заповідного паркознавства.
6. З чого почалася історія заповідного паркознавства в Україні?
7. Ким та в якому році був створений перший в Україні декоративний сад?
8. Чим характеризується XVIII століття в розвитку заповідного паркознавства?
9. Які характерні ознаки мали заповідні парки у XIX столітті?
10. Ким уперше було наголошено на необхідності формування мережі заповідних об'єктів на основі історико-географічного підходу?
11. Хто заснував дендрологічний парк «Веселі Боковеньки»?
12. Завдяки зусиллям якого вченого була розпочата підготовка фундаментальної тритомної монографії «Дендрофлора України»?
13. Кому належить розробка нової комплексної шкали для оцінки наслідків акліматизації деревних видів рослин?
14. Хто є основоположником інтродукційної дендросозології?
15. Охарактеризуйте паркобудівничу роль Д. Мак-Клера.
16. Ким був заснований Основ'янський акліматизаційний сад?
17. Охарактеризуйте паркобудівничу роль Л. І. Рубцова.
18. Перелічіть книги І. Д. Родічкіна.

19. Завдяки кому був заснований дендрологічний парк “Тростянець”, що на Чернігівщині?
20. Хто створив дендрологічний парк у селі Устимівка?
21. Кому належить заслуга створення в 1887 році зоологічного та дендрологічного парку в Асканії-Новій?
22. Яким законом України визначені землі, що особливо охороняються?
23. З якою метою створюються ботанічні сади в Україні?
24. Назвіть основні типи ботанічних садів світу.
25. Які головні завдання ботанічних садів світу?
26. З якою метою створюються дендрологічні парки в Україні?
27. З якою метою створюються зоологічні парки в Україні.
28. Дайте визначення категорії парку-пам’ятки садово-паркового мистецтва.
29. Дайте визначення штучних ботанічних пам’яток природи.
30. На які типи залежно від функціонального призначення поділяють парки?
31. Дайте характеристики підтипів парків, які виділяються за соціальними та природними компонентами.
32. Яка кількість штучних об’єктів природно-заповідного фонду України за категоріями?
33. Скільки ботанічних садів та дендраріїв нині є у світі?
34. В якому регіоні світу найбільше ботанічних садів?
35. Яке правове поле наукових об’єктів, що становлять наукове надбання?
36. Яка кількість наукових об’єктів штучного природно-заповідного фонду, що становлять національне надбання, занесена до відповідного Державного реєстру України?
37. Які основні методи, форми чи механізми збереження біорізноманіття?
38. Яка мета збереження біорізноманіття *in situ* та *ex situ*?
39. Охарактеризуйте найпоширеніший і ефективніший засіб зберігання рослинного матеріалу *ex situ*?
40. Яких основних вимог і принципів потрібно дотримуватися під час проведення заходів щодо охорони, раціонального використання і відтворення тваринного світу?
41. Дайте визначення поняття про державний екологічний контроль.
42. Що є об’єктивними ознаками екологічного правопорушення?
43. Охарактеризуйте види відповідальності за екологічне правопорушення.
44. Перелічіть документи, які перевіряються в установах штучних об’єктів природно-заповідного фонду України.
45. Наведіть сучасні визначення фітоценозу.
46. Дайте визначення фітоценології.
47. Які існують відмінності між екологією та фітоценологією?

48. Що є об'єктом і предметом фітоценології?
49. Які є основні напрями розвитку фітоценології та геоботаніки?
50. Назвіть деяких представників геоботанічних шкіл.
51. Які є найбільш широко вживані методи фітоценології?
52. Надайте визначення зімкнутості.
53. Надайте визначення проєктивного покриття.
54. Які характерні ознаки фітоценозу?
55. Що зумовлює флористичне багатство фітоценозу?
56. Охарактеризуйте фітоцено типи Л. Г. Раменського.
57. Дайте визначення життєвих форм за К. Раункієром.
58. Що таке домінант фітоценозу?
59. Назвіть три основні типи ценопопуляцій.
60. Від чого залежить характер ярусності?
61. Які категорії виділяють у структурній організації фітоценозу?
62. Дайте визначення положу за В. М. Сукачовим.
63. Дайте визначення синузії.
64. Які розрізняють типи мозаїчності?
65. Який буває континуум?
66. За якими параметрами визначають площу фітоценозу?
67. За яким окресленням розрізняють прямолінійні суцільні межі фітоценозу?
  68. Чим зумовлений аспект?
  69. З якими факторами пов'язана динаміка аспекту?
  70. Дайте визначення добовим змінам.
  71. Які типи флуктуацій розрізняють залежно від причин їх виникнення?
    72. Які флуктуації називають екотопічними?
    73. Дайте визначення зоогенним, фітогенним, мікогенним та мікробогенним флуктуаціям.
    74. Яким шляхом протікають процеси лісовідновлення?
    75. Чим обумовлені лісовідновні демутації?
    76. Дайте визначення ексераційних, фенісекціальних, пасквальних та рекреаційних змін.
      77. Охарактеризуйте стадії пасквальної дигресії.
      78. Охарактеризуйте стадії рекреаційної дигресії лісів.
      79. До яких груп можна віднести парки міста Києва?
      80. Для якого типу парків можна використовувати порівняльно-фітоценотичний метод?
      81. Назвіть основні положення паркової фітоценології за В. П. Кучерявим.
      82. Які існують методики штучного відновлення у парках первинних типів природної рослинності?
      83. На що потрібно акцентувати увагу у першому розділі методичних рекомендацій щодо проєктів організації територій заповідних парків?

84. Із яких частин має складатися другий розділ проекту організації територій заповідних парків?
85. Які дані включає характеристика екологічного та санітарного стану території заповідного парку?
86. Який розділ пояснювальної записки проекту організації території заповідного парку вважається одним із найголовніших?
87. Чим забезпечується контроль за додержанням режиму у заповідних парках?
88. Які ботанічні сади на сьогоднішній день вже мають розроблені проекти організації їх територій?
89. Охарактеризуйте функціональні зони Кременецького ботанічного саду.
90. Охарактеризуйте проект організації ботанічного саду НУБіП України.
91. Які функціональні зони відповідно до Закону України “Про природно-заповідний фонд України” виділяють у ботанічних садах, дендрологічних парках і парках-пам’ятках садово-паркового мистецтва?
92. Які функціональні зони відповідно до Закону України “Про природно-заповідний фонд України” виділяють у зоологічному парку?
93. Наведіть стислі характеристики функціональних зон штучних об’єктів природно-заповідного фонду України.
94. Яка дендрологічна цінність ботанічного саду Ганноверу, що таке «чортове дерево»?
95. На які зони розділений Пекінський ботанічний сад?
96. Яка особлива визначна пам’ятка знаходиться у Пекінському ботанічному саду?
97. Що є основою ботанічного саду Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова?
98. Який ботанічний сад є найстарішим у Росії?
99. Який ботанічний сад у Центральній Європі має найбільшу площу й найбагатші колекції рослин?
100. В якому ботанічному саду знаходиться колекція рослин із Біблії?
101. Який ботанічний сад славиться різноманіттям тваринного світу тропіків?
102. Хто заснував Кременецький ботанічний сад?
103. В якому із ботанічних садів щоосені організовується виставка «Бал хризантем»?
104. Назвіть найбільш відомий ботанічний центр у Криму.
105. Чим знаменитий ботанічний сад ім. О. В. Фоміна?
106. Розкажіть історію ботанічного саду НУБіП України.
107. Кому із учених належить ідея і план будівництва НБС ім. М. М. Гришка НАН України?
108. На честь кого названо дендрологічний парк «Олександрія» НАН України?

109. Ким був заснований Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України?

110. У якому із дендрологічних парків та ким було висаджено «Дерево Кенеді»?

111. Охарактеризуйте дендрологічний парк «Асканія-Нова» біосферного заповідника «Асканія-Нова» імені Ф. Е. Фальц-Фейна.

112. Скільки представників фауни нині зберігається у зоологічних парках світу?

113. Чим цінний Харківський зоологічний парк?

114. Охарактеризуйте історію створення Київського зоологічного парку.

115. Який із зоологічних парків України має найбільше міжнародне значення?

116. У котрому із зоологічних парків охороняється найбільше раритетних видів тварин?

117. В якому зоопарку є ділянка природного лісу із заповідним урочищем?

## **10. Методи навчання з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»**

Під час викладання дисципліни передбачається застосування таких основних методів навчання:

1. Репродуктивний.
2. Проблемного навчання.
3. Евристичний (частково-пошуковий).
4. Дослідницький.

Також застосовуються такі прийоми та підходи:

- пасивні: *усна й письмова перевірка засвоєння лекційного матеріалу;*
- активні: *полеміка, ділові ігри, ситуаційні завдання, логічні схеми, тренінги* тощо;
- демонстраційні: *презентації лекцій, слайди, відеофільми, географічні карти;*
- моделювання мереж штучних заповідних парків;
- моделювання раритетних фітоценокомпозицій різних рівнів;
- застосування прикладів стандартів ISO тощо

Науково-методичне забезпечення навчального процесу передбачає: державні стандарти, навчальні плани, підручники і навчальні посібники; інструкції та методичні матеріали практичних занять; індивідуальні навчально-дослідні завдання; контрольні роботи; текстові та електронні варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи здобувачів тощо.

Так же під час вивчення дисципліни використовуються законодавчі й нормативні документи, наочне обладнання, наочні стенди, каталоги нормативних документів тощо.



## 11. Рекомендована література з дисципліни «ЗАПОВІДНЕ ПАРКОЗНАВСТВО»

### Основна

Боговая И. О., Фурсова Л. М. Ландшафтное искусство: Учебное пособие для вузов. М.: Агропромиздат, 1988. 223 с.

Григора І. М., Соломаха В. А. Основи фітоценології. К.: Фітосоціоцентр, 2000. 240 с.

Григора І. М., Якубенко Б. Є., Мельничук М. Д. Геоботаніка. Навчальний посібник. К.: Арістей, 2006. 490 с.

Кузнецов С. І., Багацька О. М. Паркознавство: навчальний посібник. К.: ЦП «Компринт», 2011. 156 с.

Кучерявий В. П. Екологія. Львів: Світ, 2000. 500 с.

Кучерявий В. П. Озеленення населених місць. Підручник. Львів: Світ, 2005. 456 с.

Попович С. Ю. Природно-заповідна справа. Навчальний посібник. К.: Арістей, 2007. 480 с.

Попович С. Ю., Корінько О. М., Устименко П. М. Заповідне лісознавство. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 384 с.

Попович С. Ю., Корінько О. М., Клименко Ю. О. Заповідне паркознавство. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 320 с.

Фельбаба-Клушина Л. М., Комендар В. І. Фітоценологія з основами синфітосозології. Навчальний посібник. Ужгород, 2001. 204 с.

Якубенко Б. Є., Попович С. Ю., Григорюк І. П., Устименко П. М. Геоботаніка: тлумачний словник. Навчальний посібник. 3-тє видання, виправлене і перероблене. К.: Фітосоціоцентр, 2015. 485 с.

### Допоміжна

Агальцова В. А. Сохранение мемориальных лесопарков. М.: Лесн. пром-сть, 1980. 250 с.

Байрак О. М., Самородов В. М., Панасенко Т. В. Парки Полтавщини: історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. Наук. видання. Полтава: Верстка, 2007. 276 с.

Бондарь Ю. А., Салатич А. К., Садовенко Я. Л. и др. Восстановление старинных ландшафтных парков. Киев, 1974. 84 с.

Борейко В. Е. Охрана вековых деревьев. Изд-во втор., доп. Серия. Охрана дикой природы. К.: КЭКЦ, 2001. Вып. 22. 96 с.

Бялович Ю. П. Введение в культурфитоценологию. *Советская ботаника*. 1936. № 2. С. 21-36.

Вергунов А. П., Горохов В. А. Русские сады и парки. М.: Наука, 1988. 450 с.

Галицкий В. И., Давыдчук В. С., Шевченко Л. Н. и др. Ландшафты пригородной зоны Киева и их рациональное использование. Киев: Наук. думка, 1983. 244 с.

Денисик Г. І., Чернова Г. В., Гудзевич А. В. та ін. Перлини Східного Поділля. Вінниця: Тезис, 2008. 256 с.

Дударь Ю. А. Метод искусственного восстановления фитоценозов. *Бюл. Главн. ботан. сада*. 1978. Вып. 107. С. 71-76.

Жирнов А. Д. Искусство паркостроения. Львов: Вища школа, 1977. 208 с.

Ильинская Н. А. Восстановление исторических объектов ландшафтной архитектуры. Л.: Стройиздат, Ленинград. отдел., 1984. 151 с.

Казімірова Л. П. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва Хмельницької області. Серія «Terra in-cognita: Хмельниччина». Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2006. 228 с.

Конвенц Г. Практика охраны памятников природы. К.: КЭКЦ, 2000. 88 с.

Корчемний В. Г. Зелені скарби Поділля. Тернопіль, 1994. 120 с.

Кузнецов С. И., Клименко Ю. А., Миронова Г. А. и др. Формирование основных типов экспозиций в ботанических садах и дендропарках. К.: Наук. думка, 1994. 199 с.

Кузнецов С. І., Клименко Ю. О. Біологічні основи створення садово-паркового ландшафту (у світлі поглядів Л. І. Рубцова). *Інтродукція рослин*. 2002. № 2. С. 104-107.

Кузнецов С. І., Клименко Ю. О. Біологічні та фітомеліоративні засади паркознавства. *Наук. вісник УкрДЛТУ: Проблеми урбоекології та фітомеліорації. Зб. наук.-техн. праць*. 2003. Вип. 13.5. С. 317-320.

Кучерявий В., Олейнюк О., Лук'яничук Н. Сади і парки Львова. Львів: Місіонер, 2001. 48 с.

Кучерявий В. А. Зеленая зона города. Киев: Наук. думка, 1981. 248 с.

Кучерявий В. А. Урбоекологические основы фитомелиорации. Ч. I. Урбоекология. Ч. II. Фитомелиорация. М.: Типография концерн «Росюгстрой», 1991. 288 с.

Кушнір А. І., Суханова О. А., Кушнір І. Л. Технологічні особливості лікування і оздоровлення вікових та історичних дерев. Науково-методичні рекомендації. К.: Видав. центр НУБіП України, 2009. 48 с.

Липа О. Л. Визначні сади і парки України та їх охорона. Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1960. 176 с.

Липа О. Л. Сади і парки України (парки-пам'ятки та їх охорона). Київ: Урожай, 1961. 51 с.

Липа О. Л., Федоренко А. П. Заповідники та пам'ятки природи України (реєстр-довідник). Київ: Урожай, 1969. 186 с.

Лыпа А. Л., Косаревский И. А., Салатич А. К. Озеленение населенных мест. Киев: Изд-во Академии архитектуры Укр.ССР, 1962. 774 с.

Литвиненко А. Ю. Парки Вінничини. Одеса, 1972. 82 с.

Лихачев Д. С. Поэзия садов. К семантике садово-парковых стилей. Л.: Наука, 1982. 344 с.

Пархісенко Л. В., Гребенюк Є. М., Гуцал О. В. та ін. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження проектів організації територій ботанічних садів (Методичні рекомендації). К.: Фітосоціоцентр, 2004. 26 с.

Пархісенко Л. В., Гребенюк Є. М., Гуцал О. В. та ін. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження проектів організації територій дендрологічних парків (Методичні рекомендації). К.: Фітосоціоцентр, 2004. 26 с.

Пархісенко Л. В., Гребенюк Є. М., Гуцал О. В. та ін. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження проектів утримання та реконструкції парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (Методичні рекомендації). К.: Фітосоціоцентр, 2004. 26 с.

Пархісенко Л. В., Сесін В. А. Методичні рекомендації щодо проведення естетичної оцінки території з метою заповідання. К.: Держ. служба запов. справи Мінекоресурсів України, Київ. еколого-натурал. центр, 2003. 28 с.

Родичкин И. Д. Проектирование современных загородных парков. Київ: Будівельник, 1981. 152 с.

Родичкин И. Д. Строительство лесопарков в СССР. М.: Лесная промышленность, 1972. 184 с.

Родичкин И. Д., Родичкина О. И., Гринчак И. Л. и др. Сады, парки и заповедники Украинской ССР. Київ.: Будівельник, 1985. 167 с.

Родічкін І. Д. Лісопарки України. Київ: Будівельник, 1968. 166 с.

Родічкін І. Д., Родічкіна О. І. Старовинні маєтки України. К.: Мистецтво, 2005. 384 с.

Рубцов Л. И. Садово-парковый ландшафт. Киев: Изд-во АН УССР, 1956. 212 с.

Рубцов Л. И. Проектирование садов и парков. М.: Стройиздат, 1979. 194 с.

Сохранение и восстановление старинных парков: Сб. науч. тр. Ред. кол. М. Г. Курдюк и др. Киев: Наук. думка, 1982. 108 с.

Терлецький В. К., Фодор С. С., Гладун В. Д. Ботанічні скарбниці Карпат. Ужгород: Карпати, 1985. 136 с.

Успенская Н. Д. Биологические основы создания парковых насаждений дубравного типа в условиях Украинского Полесья и Лесостепи: дис. ... канд. биол. наук: спец. 03.00.05 – «Ботаника». Киев, 1985. 199 с.

Успенская Н. Д. Рекомендации по созданию парковых насаждений дубравного типа – парковых дубрав. Киев, 1989. 29 с.

Успенская Н. Д., Клименко Ю. А., Кузнецов С. И. и др. Формирование зеленых насаждений при памятниках Древней Руси. К.: Наук. думка, 1991. 112 с.

Черняк В. М. Культивована дендрофлора Волино-Поділля, перспективи її використання та збагачення. Тернопіль: ТДПУ, 2004. 264 с.